

ELÄINKOELAUTAKUNTA ELLAN PERIAATTEITA:

7. KALOIHIN LIITTYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ

Hyväksytty Eläinkoelautakunnan kokouksessa 28.8.2007 – muutos 27.10.2008.

Katso myös periaate nro 6: luonnonvaraiset eläimet

Määritelmiä/Suosituksia/Ohjeistuksia:

Laki koe-eläintoiminnasta (62/2006)

4 §: Eläinkokeella ei kuitenkaan tarkoiteta... 3) eläintautitilanteen seuranta, ennaltaehkäisyä ja vastustusta tai selvittämistä varten tehtävää näytteenottoa eläimestä; 4) eläinten terveystarkkailuohjelmaan tai eläinten laadun, ominaisuuden tai käyttökelpoisuuden arvioimiseen kuuluvaa näytteenottoa; 5) eläinten kiinnittämistä merkitsemistä varten ja merkitsemistä hyväksytyjä menetelmiä käyttäen; 6) eläinten lopettamista hyväksytyjä lopetusmenetelmiä käyttäen

12 §: Luonnosta pyydystetty koe-eläin

Luonnosta pyydystettyä eläintä saa käyttää eläinkokeeseen vain, jos se on ehdottoman välttämätöntä kokeen tarkoituksen saavuttamiseksi.

KALAN KEHITYSVAIHE

Kalan ruskuaispussipoikanen ei yleensä ole koe-eläin

Yleisperiaatteena on, että ruskuaispussipoikanen on vapaa alkimuoto, joka elää ruskuaispussin varassa vastaavalla tavalla kuin sikiö on istukan varassa. Ruskuaispussipoikasen hermoston kehitysvaihe vastaa muiden selkärankaisten alkuiden hermoston kehitysvaihetta. Koe-eläimen rajana voidaan pitää aikapistettä, jolloin poikanen alkaa syödä (EFSA 2005: http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/scientific_en.htm).

Kalojen kehittämisessä on suuria lajikohtaisia vaihteluita, joten asiaa on harkittava aina tapauskohtaisesti. Jos tutkimuksessa on mukana myös ruskuaispussivaiheen poikasten käyttöä, suositellaan näille tehtävät toimenpiteet kerrottavaksi ja kehitysvaihe kuvattavaksi (vastaava käytäntö kuin sikiöiden käytössä). Jos kehitysvaihe voidaan katsoa muiden selkärankaisten alkiovaihetta vastaavaksi, ruskuaispussivaiheen poikasia ei lasketa käytetyiksi eläimiksi lupahakemuksessa eikä eläinten käytön tilastoinnissa.

MERKINTÄTAVAT:

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksen koe-eläintoiminnasta (36/EEO/2006) hyväksymät tavat, joiden käyttöä ei katsota eläinkokeeksi:

- Mikrosirun asettaminen
- Väriplastomeeri-injektio kalan, sammakkoeläimen ja matelijan merkitsemiseksi
- Kylmäpoltto, kuumatatuointi, eväleikkaus, Carlin- ja muovilipukemerkintä, ja koodilankainjektio kalan merkitsemiseksi

Radiolähetinmerkinnät eivät kuulu asetuksen listaamiin hyväksytyihin merkintämenetelmiin. Radiolähetinmerkinnän käyttö liittyy yleensä tutkimuksiin, joissa ei ole kyse rutiinimaisista kalavarojen hallintaan liittyvistä selvityksistä. Radiolähetinten käyttöön liittyy kalaa vahingoittavia toimenpiteitä, tai riski kalan hyvinvoinnin vaarantumiselle on muuten olemassa. Näillä perusteilla radiolähettimen laitto kalaan katsotaan eläinkokeisiin luettaviksi toimenpiteiksi. Katso myös yleisperiaate - periaate nro 6.

Radiolähetintutkimuksissa kaloja seurataan tavallisesti niiden eläessä vapaasti luonnossa. Kokeen päättymisajankohta on se, kun seuranta lopetetaan. Radiolähettimen käyttöön on erilaisia mahdollisuuksia:

1. Radiolähettimen laitto kalan **mahalaukkuun**, mahdollisesti nukutuksessa: Lähettimen laittoon ei liity kirurgisia tai neulanpistoja vastaavia toimenpiteitä. Lähetin saattaa kuitenkin heikentää kalan selviämistä ja aiheuttaa kiusaa kalalle.
2. Radiolähettimen laitto kalan **selkäevän tyveen**: Lähettimen laitto on toimenpiteenä vastaava kuin Carlin-lipukemerkinnän laitto (selkälihakseen läpi työnnetään kiinnitysvaijerit tai vastaavat). Toimenpide aiheuttaa kalalle vähintään neulanpistoja vastaavan kivun-tuskan-kärsimyksen. Saattaa heikentää kalan selviämistä luonnossa.

3. Radiolähettimen laitto kalan **vatsaonteloon**: Laitto vaatii kirurgiaa, ja on tehtävä nukutuksessa. Operointi ylittää neulanpistoa vastaavan kivun-tuskan-kärsimyksen. Saattaa heikentää kalan selviämistä luonnossa.

NUKUTUS JA KIVUNPOISTO:

Kirjallisuudessa raportoitujen tutkimustulosten perusteella on mahdollista, että kalat pystyvät aistimaan kipua. Lainsäädäntö lähtee siitä, että eläimelle eläinkokeesta aiheutuvaa kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa on aina lievitettävä kokeen tarkoituksen kannalta mahdollisilla tavalla. Siten esimerkiksi kirurginen operointi vaatisi kivunpoiston nukutuksen lisäksi. Kuitenkaan vakiintuneita kivunpoistomenetelmiä kaloille ei ole vielä olemassa. Luvanhakijan tulee kussakin tapauksessa selvittää kivunpoiston käytön mahdollisuutta ja ottaa käytettäväksi soveltuva menetelmä käyttöön, jos kala joutuu oletettavasti kärsimään kivusta toimenpiteiden seurauksena.

RAJATAPAUKSIA:

Tavanomainen näytteen otto eläintautitilanteen seurannan, ennaltaehkäisyn, vastustuksen tai selvittämisen tarkoituksessa, tai eläinten laadun, ominaisuuden tai käyttökelpoisuuden arvioimiseksi ja sen yhteydessä tehtävää nukuttamista hyväksyttävää menetelmää käyttäen, sekä kalojen mittausta tai suomunäytteen otto: ei katsota eläinkokeeksi.

Luonnonvaraisten kalojen kiinniotto tutkimustarkoituksessa tavanomaisilla menetelmillä, mukaan lukien myös sähkökalastus (johon oltava ao. viranomaisen myöntämä lupa tietylle vesistöalueelle) + nukutus, kalojen mittausta ja merkintä asetuksen hyväksymillä menetelmillä + vapautus heti: ei katsota eläinkokeeksi.

Pyydystämässä on käytettävä kalaa vähiten vahingoittavaa menetelmää. Esimerkiksi verkolla pyynti voi olla kalalle erittäin stressaava ja vahingoittaa sitä huomattavasti. Pyyttämisen seurauksena vahingoittunut kala on aina lopetettava.

Onginta ja pilkkiminen katsotaan tavanomaiseksi pyydystysmenetelmäksi kaloilla. Tutkimustarkoituksessa tapahtuva kalojen pyydystäminen onkimalla ei ole eläinkoe, mikäli tämän lisäksi kala ainoastaan

- lopetetaan välittömästi asetuksen hyväksymällä menetelmällä, tai
- merkitään asetuksen hyväksymillä menetelmillä ja vapautetaan. Kalan hyvinvointi on aina varmistettava, ja pyydystämisen seurauksena vammautuneet kalat on lopetettava.

Sähkökalastuksen käyttö kiinniottomenetelmänä tutkimustarkoituksessa laitoksessa tai muissa koeolosuhteissa: katsotaan eläinkokeeksi luettavaksi toimenpiteeksi. Kyse ei ole luonnonvaraisista eläimistä, ja tällaisissa olosuhteissa on usein mahdollista käyttää myös muita kiinniottomenetelmiä, jotka ovat kalojen hyvinvoinnin kannalta vähemmän riskialttiita.

Saalistettava – saalistaja -koe-asetelma: tapauskohtainen harkinta.

- altistaminen saalistajaeläimen hajulle: ei ole eläinkoe.
 - altistaminen lyhyen aikaa (minuutteja – tunteja) saalistajaeläimelle, kun fyysinen kontakti on estetty: ei ole eläinkoe.
-